

II. Diagnoza comunităților rurale

II.1. Caracteristici specifice satului românesc

Satul românesc contemporan presupune un obiect de studiu intens pentru cercetătorii sociologi, antropologici și chiar economiști. De-a lungul anilor comunitățile rurale au fost studiate, fie pentru a se stabili nivelul de trai al membrilor lor, pentru a facilita accesul la informație, fie pentru a ridica nivelul de trai al acestora, ținând cont de contextul socio-economic actual. Spațiul rural românesc precum și locuitorii acestuia ocupă în prezent un loc central în tendința societății românești spre europenizare. Pentru asigurarea condițiilor de dezvoltare, spațiul rural trebuie să se fundamenteze pe o serie de măsuri și principii enumerate în Carta Europeană a Spațiului Rural și care au la bază principiul conform căruia “Dezvoltarea spațiului rural să se fondeze pe:

- plasarea omului în centrul concepțiilor și deciziilor

- să protejeze valorile pozitive, adică viața familială tradițională pentru favorizarea dezvoltării tineretului și integrarea sa în comunitate

- întărirea identității comunității și favorizarea simțului responsabilității, cooperării și creativității

- promovarea particularităților culturale și istorice

- încurajarea diversificării economice și sociale.” (Oțiman, 2000, p. 275).

Zonele rurale românești se confruntă cu probleme semnificative, întreprinderile active în sectorul creșterii animalelor și în cel forestier încă mai trebuie să depună eforturi pentru a deveni competitive. De asemenea, gospodărirea mediului rural implică de cele mai multe ori un cost financiar. Familia rurală întâmpină azi dificultăți de dezvoltare și conviețuire, date fiind condițiile nefavorabile de trai, lipsa serviciilor de la sate și sărăcia care afectează din ce în ce mai mult educația, sănătatea și dezvoltarea social-morală a copiilor unor astfel de comunități.

Este de dorit o prezentare cât mai optimistă a mediului rural, dar nu poate fi trecută cu vederea situația reală a satelor românești, sate a căror membri au devenit

subiecți a numeroase cercetări sociologice și nu numai, întocmai pentru a fi realizate planuri riguroase de intervenție.

Cătălin Zamfir realizează o clasificare a comunităților rurale din punctul de vedere al manifestării fenomenului de sărăcie. Astfel în lucrarea „*Strategii antisărăciei și dezvoltare comunitară*”, sunt prezentate următoarele tipuri de comunități rurale sărace:

- Comunitățile rurale izolate geografic-definite ca fiind lipsite de mijloace adecvate de comunicare, precum drumuri, poduri, electricitate, telefonie. Această izolare împiedică comunitatea de a se integra eficient în sistemul de piață, de a dezvolta activități economice profitabile, de a găsi locuri de muncă în afara comunității; totodată îi scoate înafara sistemului de servicii publice-sănătate, educație (Zamfir, 2000, p. 287)

- Localitățile cu producție agricolă scăzută: există câteva condiții care generează o lipsă cronică a eficienței, iar una dintre acestea ar fi fragmentarea terenului agricol. Ca rezultat al reformei pământului din 1990, cea mai mare parte a populației a primit suprafețe mici și dispersate de pământ din care rezultă imposibilitatea construirii de ferme moderne; (Zamfir, 2000, p. 287)

- Localitățile cu populație îmbătrânită: din cauza emigrării masive către orașe, și a lipsei posibilităților economice și sociale, unele localități au suferit un proces de imbrătrânire a populației;
- Localități lipsite de accesul corespunzător la servicii publice: transport, electricitate, educație, sănătate (Zamfir, 2000, p. 287);

II.2. Calitatea vieții în comunitățile rurale

Satul românesc contemporan este un „tărâm al schimbării, al căutării identitare, al experimentării diferitelor modele” (Voicu, 2006, p.16). Satul tradițional, cvasiagricol, izolat, ca lume închisă, este modelul care pare a fi dominat de stereotipurile populației. Satul modern nonagricol i se opune. Modelul colectivist, de inspirație sovietică este și el prezent, afirmă Voicu în lucrarea *Satul românesc pe drumul către Europa*, (2006). „Satul participativ, pe modelul dezvoltării contemporane, este propovăduit în general de ideologia contemporană a dezvoltării.” (Voicu, 2006, p. 16). Fiecare dintre aceste sate alternative de organizare socială

funcționează ca tipuri ideale, iar combinația lor determină, probabil, profilul de azi al satului românesc.

Există diferite moduri de clasificare a satelor în România. Mărimea, apropierea de oraș, costurile vieții, ponderea populației rurale, mortalitatea infantilă, calitatea infrastructurii, frecvența relațiilor sociale, ponderea absolvenților de gimnaziu care își continuă educația într-un liceu, sunt doar câțiva indicatori care pot fi luați spre analiză.

Într-un articol relativ recent, Stan propune o clasificare a ruralului (administrativ) românesc în șase tipuri de sate (Stan, apud. Voicu, 2006, pp. 23-24). Sunt astfel luați în calcul indicatori care au legătură cu calitatea vieții comunitare și cu potențialul de dezvoltare al localității: educația sătenilor, ponderea imigranților, ponderea grupurilor minoritare etnice și religioase, dar și dezvoltarea localității.

Clasificarea opune în principal satele tradiționale și izolate celor moderne și de imigrare. Sătenii din satele tradiționale sunt săraci în relații, au mai puține autoturisme decât ceilalți, citesc mai rar ziare și se uită mai puțin la televizor, sunt pesimiști în ceea ce privește viitorul, iar din punctul de vedere al

încrederii sociale, Biserica și Guvernul sunt principalele instituții în care se încred (Stan, apud. Voicu, 2006, pp. 23-24). Satele izolate sunt doar cu puțin mai bogate în material și uman, afirmă Voicu, însă intră la fel de rar în contact cu orașul și au mai puțini navetiști. Încrederea în oameni este foarte redusă. Asemănător satelor tradiționale, fertilitatea este mai ridicată decât media pentru mediul rural din România.

În cealaltă extremă, familiile din satele moderne și de imigrare au un grad mai crescut de modernitate, rate mici ale fertilității, un nivel educațional net superior, contacte frecvente cu orașul, atât pentru aprovizionare cât și ca sursă de ocupare. Referitor la relațiile, încrederea în oameni, în Guvern și Biserică, dotarea gospodăriilor cu autoturisme și consumul de mass-media, satele moderne și de imigrare se încadrează în apropierea mediei naționale pentru zona rurală.

Între cele două poluri se plasează satele cu minorități religioase sau, mai exact, cele în care pondere ortodocșilor nu este considerabilă. Sunt sate medii după toate criteriile descrise, de la resursele materiale și infrastructură, la indicatori demografici și ai

resurselor umane, la consum de mass –media și la indicatori de opinie față de Guvern și Biserică, considerate a fi principalele repere instituționale al lumii rurale românești. Ca și satele de imigrație, ele au dimensiuni mari sau medii (Voicu, 2006, p. 24).

Satele „cu maghiari” reprezintă o alternativă la polarizarea modern-tradițional. Mai apropiate de modern decât de tradițional, aceste sate cu minorități etnice prezintă niveluri de dezvoltare comparabile cu cele ale satelor moderne, cu un consum de mass-media net superior mediei satelor din România, cel mai ridicat între cele șase tipuri de sate enunțate de autor. (Voicu, B., 2006, p. 24).

II.3. Starea economică a membrilor comunităților

Pe fondul problemelor economice, de politică socială, inclusiv sanitară, unii indicatori de mortalitate și morbiditate plasează România pe ultimele locuri din Europa. Boli ale mizeriei, precum TBC-ul, au sporit îngrijorător de mult în România, plasându-ne pe primele locuri în Europa, în sens negativ (Doboș, 2005, p. 5).

Mortalitatea infantilă și maternă ridicată în România sunt indicatori ai problemelor de acces a mamelor și copiilor nou-născuți la asistență medicală, ai calității reduse a serviciilor oferite, cât și a gradului de educație sanitară redus. Copii provenind din familiile sărace prezintă anemii, deficiențe în dezvoltarea conform vârstei, fapt cu consecințe pe termen lung asupra viitoarei lor stări de sănătate.

O comunitate săracă este mai bolnavă decât una bogată și ar avea nevoie de o investire în servicii medicale mai accentuată. Pe de altă parte, o comunitate săracă nu are resurse suficiente de a investi în sănătatea populației ei, iar împărțirea puținelor resurse o face să le centreze pe cea ce decidenții consideră urgent (Doboș, 2005, p. 5).

Diferențele urban-rural sunt serioase, în ceea ce privește infrastructura. Există zone izolate în rural, în care populația nu are acces la dispensare, pentru servicii medicale primare, sau aceste dispensare există, dar nu au medici permanenți și prezintă o dotare foarte rudimentară. Nu există politici sanitare eficiente de atragere a medicilor în aceste zone defavorizate,

problema acoperirii cu medici de familie fiind foarte presantă, în mediul rural și în zonele *puști de sărăcie*. Diferențele între județele sărace și cele bogate sunt semnificative în ceea ce privește personalul medical și dotarea cabinetelor medicale, diferențe care se perpetuează, având în vedere fondurile mai puține colectate de către casele de asigurări județene, în zonele sărace.

Îmbunătățirea sistemului de sănătate în România este corelată cu dezvoltarea economică a țării, fiind, deci, o problemă de lung termen. În acest context, trebuie avute în vedere o serie de politici care să țintească prin implicare financiară crescută rezolvarea principalelor puncte slabe ale stării de sănătate în România.

II.4. Dificultăți întâlnite în comunitățile rurale

II.4.1. Lipsa serviciilor

O caracteristică din ce în ce mai evidentă a zonelor rurale, în măsură mai mare decât marile orașe, este dată de rata ridicată a șomajului, majoritatea serviciilor

publice, și a celorlalte surse de angajare, funcționând deficitar sau nefuncționând deloc în zonele rurale (Poiana, Pais, 2010). O problemă acută a zonelor neurbanizate este în domeniul serviciilor de sănătate, prin insuficiența cadrelor medicale, a farmaciilor și paturilor de spital, raportat la numărul de locuitori, realizând o comparație cu marile orașe sau alte zone urbanizate (Poiana, Pais, 2010).

Una dintre problemele de bază a ruralității și a comunităților din aceste zone este reprezentată de lipsa mijloacelor de transport, cu precădere a mijloacelor de transport în comun. Zonele rurale sunt deficitare în acest domeniu datorită numărului mic de mijloace de transport în comun de care dispun (Alexiu, 2001).

II.4.2. Sărăcia – aspecte definitorii și tipologii

Din perspectiva multidimensională, sărăcia este definită ca o cumulare de lipsuri, deprivări și nevoi nesatisfăcute, care conduc la excluziunea socială a segmentului de populație sărac. Lipsa resurselor materiale și financiare este cumulată cu alți factori precum: lipsa accesului la servicii de sănătate

și educație, condițiile improprii sau chiar lipsa acestora, precum și neparticiparea la viața socio-politică a comunității în care trăiesc (Bălănescu, 2002, p. 3). Sărăcia înseamnă o viață lipsită de șansele de a trăi în cadrul unui anumit standard minim de nivel de trai. Acest standard este relativ, fiind foarte diferit după țară sau regiune. Sărăcia poate fi privită din numeroase unghiuri, fațeta principală a acestui termen își are rădăcinile adânc înfipte în relațiile bio-psiho-sociale ale individului. Din punct de vedere social, sărăcia poate fi definită, ca fiind acel fenomen în care individul sau grupul din care face parte (familia) nu are potența necesară atât intelectuală cât și economică de a-și satisface nevoile primare astfel situându-se pe o scară socială inferioară. „Eradicarea sărăciei reprezintă una dintre cele mai mari provocări cu care se confruntă omenirea de o lungă perioadă de timp, iar extinderea sau lipsa unui control asupra fenomenului va determina crize majore ale umanității” (Tompea, 2007, p. 515).

În România, în contextul socio-economic contemporan, fenomenul sărăciei evidențiază printre alte manifestări și sărăcia comunitară. Aceasta este definită ca lipsa